

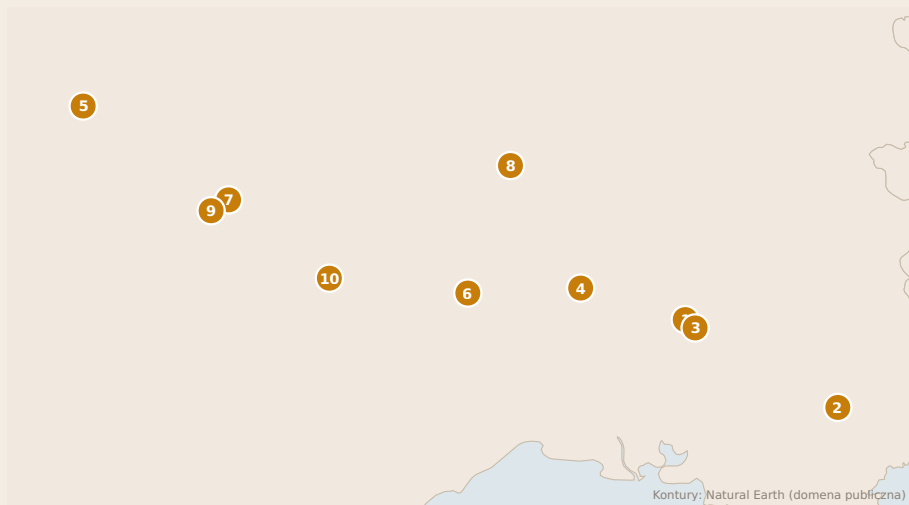

PIOTRYSEUSZ

CZERWIEC ALBO WRZESIEŃ

Paryż i Prowansja: wąwozy, Mont Ventoux i Verdon

Przewodnik po trasie

Pomysł · miejsca: 10

Przewodnik wygenerowany 2026-10-23 z repozytorium <https://gitlab.com/p.goliasz/moto>. Plany powstają z wyprzedzeniem: ceny, godziny otwarcia, zasady wstępu i przepisy sprawdź przed wyjazdem. Współrzędne wskazują obiekt, a nie parking czy wjazd. Treść: CC BY 4.0, Piotr Goliasz; zdjęcia i dane mają własne licencje (rozdział „Źródła i licencje”).

Spis treści

Prowansja: cel wyprawy – Mont Ventoux, Toulourenc i Verdon	3
Ardèche: Pont d'Arc i wąwozy Ardèche, w drodze do Prowansji	15
Wariant zachodni: dojazd przez Périgord, Quercy, Rouergue i Masyw Centralny	19
Język w podróży	33
Źródła i licencje.....	36

Prowansja: cel wyprawy - Mont Ventoux, Toulourenc i Verdon

Provence / Prowansja

Fot. Espirat, [CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

Stolica historyczna	Aix-en-Provence (wcześniej Arles)
Granica w opisie	kulturowa, za Frédériciem Mistralem: od Rodanu po Alpy, od morza po linię Embrun – Saint-Paul-Trois-Châteaux, z Comtat Venaissin i prowansalskim południem Drôme
Przy Francji	od 1481 r. (testament Karola III), unia potwierdzona w 1486–1487 r.
Języki	francuski; prowansalski, odmiana oksytańskiego (ok. 250 tys. regularnych użytkowników, 1999)
Wiatr	mistral, 120–160 dni w roku
Wysokości	Mont Ventoux 1910 m, Col de la Bonette 2712 m (najwyższa przełęcz Prowansji)

O REGIONIE

Prowansja nie ma dziś własnych granic: jej nazwę nosi region Prowansja-Alpy-Lazurowe Wybrzeże, a w historii granice przesuwaly się wiele razy. Opis przyjmuje granicę kulturową, tę, którą w 1878 r. podał w słowniku prowansalskim Frédéric Mistral: od Rodanu na zachodzie po Alpy na wschodzie, od Morza Śródziemnego po linię z Embrun do Saint-Paul-Trois-Châteaux na północy. Mieszczą się w niej dawne hrabstwo Prowansji, papieski Comtat Venaissin z Carpentras i Mont Ventoux oraz prowansalskie południe Drôme z Baronnie, choć to ostatnie należało kiedyś do Delfinatu. Ardèche za Rodanem to już inna kraina, Vivarais. Na tej przestrzeni mieszczą się wapienne płaskowyże i wąwozy Haute-

Provence, Prealpy z Verdonem, plateau de Valensole z lawendą, Ventoux, Luberon, a na południu wybrzeże i delta Rodanu. Rządzi tu klimat śródziemnomorski z gorącym, suchym latem, a nad wszystkim mistral, zimny i suchy wiatr z północy, który wieje 120-160 dni w roku i rozpędza się w dolinie Rodanu ponad 100 km/h.

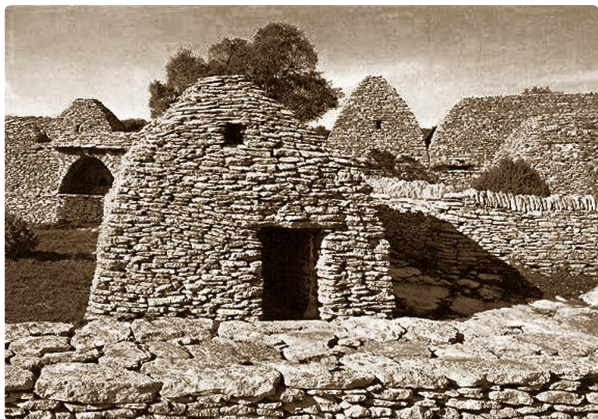
Ok. 600 r. p.n.e. Grecy z Fokai założyli Massalię, dzisiejszą Marsylię. Gdy w II w. p.n.e. Marsylia wezwała Rzym na pomoc przeciw Ligurom, legiony zostały: w 122 r. p.n.e. powstało Aix, a cała kraina stała się po prostu Provincia, „prowincją”, od czego pochodzi jej nazwa.

Średniowieczne hrabstwo Prowansji przechodziło z rąk do rąk między rodami z Arles, Barcelony i Anjou. Hrabia Rajmund Berengar IV, zmarły w 1245 r., wydał cztery córki za mąż i każda została królową: Francji, Anglii, Niemiec (jako żona Ryszarda z Kornwalii) i Sycylii, stąd Forcalquier nazywa się „miastem czterech królowych”. Północną część kraju, Comtat Venaissin, dostał w 1274 r. papież, a w latach 1309-1377 papież mieszkali w Awinionie. Ostatni hrabia z rodu Anjou, Karol III, zapisał w testamencie z 10 grudnia 1481 r. Prowansję królowi Francji Ludwikowi XI; stany prowansalskie przyjęły unię „jak jedno księstwo z drugim”, a do rewolucji król rządził tu jako hrabia Prowansji. Ludowe przysłowie mówiło, że trzy plagi Prowansji to mistral, Durance i parlament w Aix.

Językiem kraju był prowansalski, odmiana oksytańskiego (langue d'oc). W 1854 r. poeci prowansalscy założyli Félibrige, pierwszy wielki ruch regionalny we Francji, a jego przywódca Frédéric Mistral dostał w 1904 r. literacką Nagrodę Nobla, m.in. za poemat „Mirèio” napisany po prowansalsku. Dziś wszyscy mówią po francusku z charakterystycznym śpiewnym akcentem, a regularnie po prowansalsku według szacunków z 1999 r. ok. 250 tys. osób. Żywe pozostały za to dawne zwyczaje, jak gliniane figurki santonów do bożonarodzeniowych szopek.

Z czego żyje Prowansja? Na wybrzeżu z portu w Marsylii, przemysłu i turystyki, w głębi lądu z rolnictwa i turystyki. Plateau de Valensole, ok. 800 km² na wysokości ok. 500 m, było w XIX w. krainą migdałowców i dębów truflowych, dziś uprawia się na nim głównie lawandyn i zboża; trufle zbiera się nadal. Lawandyn, mieszaniec lawendy wąskolistnej i szerokolistnej, wydaje więcej olejku niż prawdziwa lawenda i idzie na

mydło, perfumy i miód; drugim zagłębieniem lawendy i lawandynu jest okolica Sault pod Mont Ventoux. Pod Mont Ventoux rośnie winorośl apelacji Ventoux (od 1973 r.), a w Buis-les-Baronnies od połowy XIX w. lipy, z których kwiatu robi się napar.

Bories, kamienne szałaszy bez zaprawy, w „wiosce bories” pod Gordes; pocztówka z lat 20. XX w. Fot. Unknown 1920s, [Public domain, Wikimedia Commons](#)

KUCHNIA I ZWYCZAJE

- Aïoli: majonez z czosnku i oliwy, podawany jako aïoli garni z gotowanym dorszem, warzywami i jajkiem; do tego tapenade z oliwek i kaparów i anchoïade z anchois.
- Ratatouille, petits farcis (faszerowane warzywa), daube (wołowina duszona w winie) i soupe au pistou z bazylią; na wybrzeżu bouillabaisse.
- Herbes de Provence: tymianek, rozmaryn, cząber i inne zioła z garigu, suszone i sprzedawane na każdym targu.
- Słodycze z migdałów: calissons z Aix i nugat; w Valensole na targach miód lawendowy.
- Santony: gliniane figurki do szopek bożonarodzeniowych, z całą prowansalską wsią wokół stajenki.
- Fête du tilleul (święto lipy) w Buis-les-Baronnies w trzecią sobotę lipca i targi lipowe w pierwszą i drugą środę lipca [daty do sprawdzenia].

DROGI MOTOCYKLOWE

- **Mont Ventoux (D974)** z Bédoin i Malaucène, z boczną D164 do Sault: wjazd przez las i kamienną pustynię na szczyt; zimą zamknięty powyżej Chalet Reynard i Mont Serein.
- **Route des Crêtes (D23)** nad wąwozem Verdon: pętla z La Palud-sur-Verdon, w dużej części jednokierunkowa, i Corniche Sublime po drugiej stronie kanionu.

- **Route des Grandes Alpes** od Nicei na północ przez Col de la Bonette (2712 m) i dalej przez przełęcz Sabaudii nad Jezioro Genewskie: 720 km i 17 przełęczy, wszystkie wysokie zamknięte zimą.

CO WIDAĆ Z SIODŁA

- Pola lawendy i lawandynu na plateau de Valensole i pod Sault: kwitną mniej więcej od połowy czerwca do połowy lipca, potem są koszone i trafiają do destylarni [daty kwitnienia co roku nieco inne].
- Szpalery cyprysów i topoli przy polach w dolinie Rodanu: chronią uprawy przed wysuszającym mistralem.
- Bories: okrągłe szafasy i całe zabudowania z kamienia układanego na sucho, bez zaprawy, rozsiane po polach Luberonu i Vaucluse.
- Wsie na wzgórzach (villages perchés), zbite wokół kościoła i zamku, z domami w kolorze miejscowego kamienia.
- Biały wierzchołek Mont Ventoux, widoczny z daleka nad równiną Comtat; nie od śniegu, tylko od wapiennego gruzu.
- Turkusowa woda Verdonu i jeziora Sainte-Croix pod wapiennymi ścianami.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Provence, fr.wikipedia.org/wiki/Comtat_Venaissin, [fr.wikipedia.org/wiki/Papauté_d'Avignon](https://fr.wikipedia.org/wiki/Papaut%C3%A9_d'Avignon), [fr.wikipedia.org/wiki/Mistral_\(vent\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Mistral_(vent)), fr.wikipedia.org/wiki/Plateau_de_Valensole, fr.wikipedia.org/wiki/Lavande, fr.wikipedia.org/wiki/Borie, fr.wikipedia.org/wiki/Mont_Ventoux, fr.wikipedia.org/wiki/Gorges_du_Verdon, fr.wikipedia.org/wiki/Col_de_la_Bonette, fr.wikipedia.org/wiki/Buis-les-Baronnies, fr.wikipedia.org/wiki/Moustiers-Sainte-Marie

Gorges du Toulourenc (wąwóz Toulourenc)

Fot. rene boulay, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	kanion, przyroda, rzeka, trekking, kąpiel
Czas	2-4 godziny wędrówki korytem rzeki
Wstęp	bezpłatnie; parkingi gminne w Malaucène (Veaux) i Mollans-sur-Ouvèze płatne latem, ok. 10 € za pojazd; wstęp zakazany przy pomarańczowym i czerwonym alercie burzowym Météo-France (stan na 2026-10)
Rzeka	Toulourenc, dopływ Ouvèze
Ochrona	Natura 2000 „L'Ouvèze et le Toulourenc”
Tłok	w lipcu i sierpniu do 1200 osób dziennie (2018)
Woda	jakość wody do kąpieli co roku „niewystarczająca” od 2019 r. (ARS)

O MIEJSCU

Toulourenc to górski potok, który spływa po północnej stronie Mont Ventoux i wpada do Ouvèze koło Mollans-sur-Ouvèze. Między Saint-Léger-du-Ventoux a przysiółkiem Veaux (gmina Malaucène) płynie wąskim wąwozem, w którym nie ma ścieżki: idzie się samym korytem, w wodzie, między skalnymi ścianami, a na końcowych głazach prąd bywa silny. Dlatego wąwóz stał się latem jednym z najmodniejszych miejsc Prowansji. Leży w obszarze Natura 2000 „L'Ouvèze et le Toulourenc”, między dwoma parkami przyrodniczymi, Mont-Ventoux i Baronnies provençales.

Ta popularność wąwozowi szkodzi. W lipcu i sierpniu 2018 r. wchodziło do niego do 1200 osób dziennie. Brodzenie wzbija osad i niszczy miejsca rozrodu ryb i bezkręgowców, budowane dla zabawy tamy z kamieni podgrzewają wodę i powodują zakwity glonów, a śmieci, odchody i krem do opalania psują wodę: od 2019 r. agencja zdrowia regionu co roku ocenia jakość wody do kąpieli jako „niewystarczającą”. W 2020 i 2021 r. burmistrz Saint-Léger-du-Ventoux zamknął dostęp do wąwozu. Od 2014 r. gminy, parki i prefektury ograniczają ruch: postawiły przeszkody przy drogach przeciw dzielnemu parkowaniu, wyznaczyły płatne parkingi z najwyżej 60 miejscami, a w 2024 r. podpisały kartę ochrony wąwozu.

Toulourenc bywa też niebezpieczny. Woda potrafi przybrać nagle, nawet przy dobrej pogodzie nad wąwozem, gdy burza przejdzie wyżej w górach, jak w czasie gwałtownej powodzi w lipcu 2013 r. Dlatego wąwóz jest z mocy rozporządzenia dwóch prefektur zamknięty, gdy Vaucluse albo Drôme ma pomarańczowy lub czerwony alert burzowy Météo-France. Zasięg telefonu jest słaby, a strażacy co roku wyciągają stąd ludzi ze skrzyconymi kostkami i złamaniami.

NA MIEJSCU

- Wędrówka korytem w górę rzeki od Veaux i z powrotem; wariant z Saint-Léger-du-Ventoux z powrotem szlakiem GR 91.
- Widok na wąwóz z mostu w Saint-Léger-du-Ventoux.

Praktycznie

- Najlepiej w czerwcu albo we wrześniu, w dzień powszedni i rano; w lipcu i sierpniu lepiej wybrać inne miejsce.
- Buty do wody i ubranie, które może zmoknąć; ubrania motocyklowe i kask zostają w kufrze, więc motocykl postawić tam, gdzie można go zamknąć i widzieć z drogi [parking do sprawdzenia]. Teren częściowo prywatny: właściciel może poprosić o opuszczenie działki.
- Przed wejściem sprawdzić alerty Météo-France (vigilance) dla Vaucluse i Drôme. Bez kremu do opalania w wodzie, bez budowania tamy z kamieni, śmieci zabrać ze sobą.
- Współrzędne wskazują przysiółek Veaux, skąd zwykle zaczyna się wędrówkę.

Źródła: www.vaison-ventoux-provence.com/app/uploads/y..., www.randozone.com/fiche/14163/gorges-du-toulo..., info.fr/vaucluse-acces-gorges-toulourenc-interdit-16/

44.21201, 5.20887 (osm.node/4400937672)

Gorges du Verdon (wąwóz Verdon), Moustiers-Sainte-Marie i jezioro Sainte-Croix

Fot. kallerna, [CC-BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ kanion, przyroda, droga motocyklowa, widok, geologia, kąpiel, miasteczko

Czas 1–2 dni

Wstęp bezpłatnie; Route des Crêtes (D23) częściowo jednokierunkowa, środkowy odcinek zamknięty zimą (od 4. piątku listopada do 4. piątku marca, stan na 2026-10)

Długość ok. 25 km, od Carajuan do jeziora Sainte-Croix

Głębokość 250–700 m; na dnie 6–100 m szerokości

Route des Crêtes D23, pętla 23 km z La Palud-sur-Verdon, 14 punktów widokowych

Jezioro Sainte-Croix zaporowe, od 1973 r., ok. 2200 ha

Ochrona teren chroniony od 1990 r.; Park Przyrodniczy Verdon

O MIEJSCU

Verdon płynie z Alp, spod przełęczy Allos, do Durance, a w połowie swojego biegu przecina Prealpy kanionem długim na ok. 25 km i głębokim na 250–700 m. Na dnie koryto ma miejscami tylko 6 m szerokości, a krawędzie po obu stronach dzieli od 200 do 1500 m. Wapienie, w których powstał wąwóz, osadziło ciepłe, płytkie morze jurajskie, pełne koralowców; rzeka zaczęła je ciąć, gdy wypiętrzały się Alpy. Wąwóz zaczyna się przy moście Carajuan, a kończy przy moście Galetas, gdzie Verdon wpływa do jeziora Sainte-Croix. Po drodze są takie

miejsca jak Styx, „kanion w kanionie”, i Imbut (z prowansalskiego „lejek”), gdzie rzeka znika pod wielkim rumowiskiem głazów. Kanion wyznacza granicę dwóch departamentów: Alpes-de-Haute-Provence na północy i Var na południu.

Podróżnicy długo go omijali. W XVIII i XIX w. przechodziły nad nim tylko ścieżki dla mułów, a pierwsze drukowane opisy z lat 1782 i 1804 traktowały go jak przeszkodę, nie widok. Sławę przyniósł mu dopiero geograf Élisée Reclus w 1879 r., a w sierpniu 1905 r. Édouard-Alfred Martel, ojciec nowoczesnej speleologii, z nauczycielem z Rougon Isidore'em Blanc przepłynął składanymi łodziami cały wąwóz w trzy dni; wcześniejsza próba Armanda Janeta w 1896 r. skończyła się na rwących nurtach. Od Martela pochodzi nazwa „kanion”. W latach 1926–1930 Touring Club de France wytyczył szlak przez dno wąwozu (dziś sentier Blanc-Martel), poprawił drogę i zbudował punkty widokowe, m.in. Point Sublime. Od 1968 r. Verdon stał się jedną z kolebek wspinaczki sportowej w Europie; ma ponad 2500 dróg wspinaczkowych, a część z nich jest zamknięta, by chronić gniazda ponownie osiedlonych sępów.

Najsłynniejsza droga widokowa to Route des Crêtes, czyli D23: pętla długa na 23 km z La Palud-sur-Verdon, w dużej części jednokierunkowa, z 14 punktami widokowymi na krawędzi północnej ściany. Na południowym brzegu biegnie Corniche Sublime przez Aiguines, a nad dopływem Artuby przejeżdża się most Chauvière, wysoki na 140 m, zbudowany w latach 1938–1947. Ok. 5 km na północny zachód od wąwozu leży Moustiers-Sainte-Marie, miasteczko wciśnięte w szczelinę skalną. Nad nim, między dwiema ścianami, wisi na łańcuchu długim na 135 m złota gwiazda; według legendy spisanej przez Frédérica Mistrala zawiesił ją rycerz Blacas, który w 1249 r. trafił do niewoli w Egipcie i ślubował dar dla Matki Bożej, jeśli wróci. Gwiazda spadała co najmniej 11 razy; dzisiejsza jest z 1957 r. W XVII–XVIII w. Moustiers słynęło z fajansu z białym szkliwem i błękitnym zdobieniem, którego produkcję Marcel Provence odnowił w 1925 r.

Za wąwozem leży jezioro Sainte-Croix, zbiornik zaporowy napełniony w 1973 r., czwarty co do wielkości we Francji (ok. 2200 ha). Woda zalała dawną wieś Les Salles-sur-Verdon, którą odbudowano wyżej, nad brzegiem. Na jeziorze nie wolno pływać łodziami z silnikiem spalinowym;

latem roi się od rowerków wodnych i kajaków, którymi można wpłynąć z jeziora w dolny odcinek wąwozu pod mostem Galetas [wypożyczalnie do sprawdzenia]. Poniżej zapory Verdon płynie jeszcze przez gorges de Baudinard, krótszy wąwóz zakończony jeziorkiem Montpezat za zaporą Quinson; czy i skąd wpływa się do niego kajakiem [do sprawdzenia].

NA MIEJSCU

- Route des Crêtes (D23) z La Palud-sur-Verdon, zgodnie z ruchem wskazówek zegara, i Point Sublime przy D952.
- Moustiers-Sainte-Marie: gwiazda nad wsią, kaplica Notre-Dame-de-Beauvoir na schodach nad miastem, muzeum fajansu.
- Most Galetas i wejście kajakiem albo rowerkiem w wąwóz od strony jeziora.
- Corniche Sublime po stronie Var i most Chauvière nad Artuby.

Praktycznie

- W lipcu i sierpniu bardzo tłoczno, zwłaszcza przy moście Galetas i w Moustiers; czerwiec i wrzesień są dużo spokojniejsze.
- Na D23 jeździ się w kierunku wskazanym znakami (zgodnie z ruchem wskazówek zegara); zimą środkowy odcinek jest zamknięty.
- Południową stroną wąwozu biegnie granica poligonu wojskowego Canjuers; kąpiel w samym wąwozie jest niebezpieczna przy zrzutach wody z zapór w górze rzeki [zasady do sprawdzenia w parku i u EDF].
- Stacje paliw w Moustiers, Castellane i Aiguines [do sprawdzenia]; na Route des Crêtes nie ma żadnej.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Gorges_du_Verdon, [fr.wikipedia.org/wiki/Route_des_Crêtes](https://fr.wikipedia.org/wiki/Route_des_Cr%C3%Aates), fr.wikipedia.org/wiki/Lac_de_Sainte-Croix, fr.wikipedia.org/wiki/Moustiers-Sainte-Marie, fr.wikipedia.org/wiki/Gorges_de_Baudinard, navette.parcduverdon.fr/en/infos-rando/le-sen..., www.verdontourisme.com/en/?p=64813

43.73778, 6.36389 ([wikidata:Q687057](https://www.wikidata.org/wiki/Q687057))

Mont Ventoux

Fot. NielsB at Dutch Wikipedia, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ gory, widok, droga motocyklowa, przyroda, historia

Czas pół dnia: wjazd jedną stroną, zjazd drugą

Wstęp bezpłatnie; droga na szczyt zamykana na zimę (w 2025 r. od 18 listopada, otwarcie strony południowej w kwietniu, północnej w maju)

Wys. 1910 m (najwyższy punkt drogi 1897 m)

Drogi D974 z Bédoin (21,6 km, 1882) i z Malaucène (21 km, 1932), D164 z Sault (19 km, 1950)

Wiatr mistral często ponad 100 km/h; rekord 320 km/h (wiatr marin, 1967)

UNESCO rezerwat biosfery od 1990 r.

Pierwsze wejście Petrarka, według listu 26 kwietnia 1336 r.

O MIEJSCU

Mont Ventoux, „Olbrzym Prowansji” albo „Łysa Góra”, wznosi się samotnie na 1910 m nad równinami Comtat Venaissin i jest widoczny z bardzo daleka. Ma ok. 25 km długości ze wschodu na zachód. Szczyt jest biały nie od śniegu, tylko od wapiennego gruzu: ostatnie kilometry drogi prowadzą przez pustkowię z kamieni, ponad lasem. Woda deszczowa wsiąka w spękany wapień i wypływa daleko niżej, m.in. w Fontaine-de-Vaucluse. Las na zboczach jest w dużej części posadzony: przez sześć wieków górę wycinano na budowę okrętów w Tulonie, na węgiel drzewny i pastwiska, a odnawianie, m.in. lasu cedrowego, zaczęło się w 1922 r. W 1990 r. UNESCO uznało masyw za rezerwat biosfery.

Nazwę łączono długo z wiatrem (łac. „mons ventosus”), bo mistral wieje tu często ponad 100 km/h, a rekord, 320 km/h, ustanowił w 1967 r. południowy wiatr marin. Pierwsze opisane wejście na szczyt to wyprawa Petrarki z Malaucène, datowana w jego liście na 26 kwietnia 1336 r.; badacze sądzą, że list napisał później, ok. 1352-1353, a datę wybrał symbolicznie. Na szczycie od 1882 r. stoi budynek obserwatorium meteorologicznego z biało-czerwonym masztem, który widać z całej okolicy, a na zachodniej grani od 1995 r. kopuła radaru kontroli lotów.

Ventoux to legenda kolarstwa: Tour de France wjechał tu pierwszy raz w 1951 r., a 13 lipca 1967 r. na zboczu nad Bédoin zmarł w upale Brytyjczyk Tom Simpson, wycieńczony i pod wpływem środków dopingujących; jego pomnik stoi przy drodze ok. 1,5 km pod szczytem [odległość do sprawdzenia]. Od 1902 do 1976 r. jeździły tu też wyścigi samochodów i motocykli pod górę. Na motocyklu najpiękniej jest wjechać od Bédoin przez las do Chalet Reynard i dalej przez kamienną pustynię na szczyt, a zjechać do Malaucène albo do Sault, otoczonego polami lawendy i lawandynu (kwitną mniej więcej w lipcu [do sprawdzenia]).

NA MIEJSKU

- Widok ze szczytu na całą Prowansję: góra stoi samotnie, więc przy przejrzystym powietrzu widać bardzo daleko.
- Pomnik Toma Simpsona przy D974 od strony Bédoin.
- Chalet Reynard (ok. 1400 m), skrzyżowanie dróg z Bédoin i Sault.

Praktycznie

- Rano i w środku lata na drodze jest bardzo dużo rowerzystów, także w zjeździe: wyprzedzać ostrożnie, w zakrętach z zapasem.
- Na szczycie bywa ok. 10°C chłodniej niż w Carpentras i mocno wieje: kurtka i ciepła warstwa nawet w lipcu.
- Stacje paliw w Bédoin, Malaucène i Sault [do sprawdzenia]; na samej górze nie ma żadnej.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Mont_Ventoux, www.echodumardi.com/actualite/la-route-vers-l...
44.16667, 5.28333 ([wikidata:Q209064](https://www.wikidata.org/wiki/Q209064))

Ardèche: Pont d'Arc i wąwozy Ardèche, w drodze do Prowansji

4 Pont d'Arc i wąwozy...

Kontury: Natural Earth (domena publiczna)

Pont d'Arc i wąwozy Ardèche (Gorges de l'Ardèche)

Fot. Superjuju10, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	kanion, przyroda, geologia, droga motocyklowa, widok, prehistoria, kąpiel
Czas	cały dzień: droga widokowa, kąpiel pod łukiem, Chauvet 2
Wstęp	punkty widokowe i plaże pod łukiem bezpłatnie; Grotte Chauvet 2 płatna, bilety z godziną wejścia (godziny i ceny do sprawdzenia)
Pont d'Arc	łuk skalny 54 m wysokości i 59 m rozpiętości, ok. 124 tys. lat
Wąwóz	ok. 30 km, z Vallon-Pont-d'Arc do Saint-Martin-d'Ardèche
Droga	D290, 29 km, z 1969 r., 11 punktów widokowych
Rezerwat	Réserve naturelle nationale des gorges de l'Ardèche, od 1980 r., ok. 1575 ha
UNESCO	jaskinia Chauvet-Pont-d'Arc (2014); replika Chauvet 2 od 2015 r.

O MIEJSCU

Ardèche spływa z Masywu Centralnego do Rodanu, a ostatnie ok. 30 km przed ujściem przecina kanionem blok jasnego wapienia urgońskiego grubości ok. 800 m. Wąwóz zaczyna się Pont d'Arc, naturalnym łukiem skalnym nad rzeką, ok. 5 km za Vallon-Pont-d'Arc. Łuk ma 54 m wysokości i 59 m rozpiętości. Powstał w procesach krasowych: według badań woda zaczęła przesiąkać przez wąską grzędę skalną w zakolu ok.

500 tys. lat temu, a sam łuk otworzył się ok. 124 tys. lat temu. Rzeka przeszła wtedy przez otwór na skróty i porzuciła dawne zakole, które dziś jest suchą kotliną Combe d'Arc. To jedyny we Francji łuk skalny nad wciąż płynącą rzeką; chroniony od 24 stycznia 1931 r. Legenda z okolic opowiada, że góra rozstała się na modlitwę pana z Sampzon, któremu pielgrzym uprowadził łodzią żonę, i woda zaniósła łódź z powrotem.

Za łukiem rzeka wije się na dnie kanionu w głębokich meandrach, z plażami żwiru i ścianami po obu stronach, a od 1980 r. dno i zbocza tworzą rezerwat przyrody o powierzchni ok. 1575 ha. Na całej długości lewym brzegiem biegnie D290, droga widokowa z 1969 r., długa na 29 km, z jedenastoma punktami widokowymi, m.in. Serre de Tourre i Ranc Pointu. Rzeką spływa się kajakiem: ok. 24 km z Pont d'Arc do Saint-Martin-d'Ardèche, w jeden dzień albo w dwa z noclegiem na biwaku Gaud lub Gournier, bo poza nimi biwakować w wąwozie nie wolno. Przepływ potrafi w kilka godzin wzrosnąć z kilku do ponad 7000 m³/s; takie wezbrania przynoszą zwykle gwałtowne jesienne burze i wtedy spływ jest zakazany.

Wapienie wokół wąwozu są pełne jaskiń, a w jednej z nich, nad dawnym zakolem przy Pont d'Arc, 18 grudnia 1994 r. Jean-Marie Chauvet, Éliette Brunel i Christian Hillaire odkryli malowidła sprzed ok. 36–30 tys. lat. To jedno z najstarszych znanych obrazów jaskiniowych: lwy jaskiniowe, nosorożce włochate walczące rogami, niedźwiedzie, żubr stepowy, w sumie co najmniej 13 gatunków zwierząt. Oryginał jest zamknięty dla zwiedzających; w 2014 r. trafił na listę UNESCO, a 25 kwietnia 2015 r. kilka kilometrów dalej otwarto Grotte Chauvet 2 (Caverne du Pont-d'Arc), największą na świecie replikę jaskini, z malowidłami odtworzonymi w naturalnej skali.

NA MIEJSCU

- Pont d'Arc z punktu widokowego przy D290 i z plaży pod łukiem.
- Droga D290 do Saint-Martin-d'Ardèche z postojami na punktach widokowych.
- Grotte Chauvet 2 przy drodze z Vallon do Bourg-Saint-Andéol.
- Kąpiel albo krótki spływ kajakiem spod łuku.

Praktycznie

- W lipcu i sierpniu pod łukiem i na D290 jest bardzo tłoczno (pod Pont d'Arc przepływa rocznie ponad 100 tys. kajakarzy); w czerwcu i wrześniu spokojniej.
- Biwakowanie poza dwoma biwakami jest zakazane, a w czasie wysokiej wody spływ zamyka prefektura.
- Za Saint-Martin-d'Ardèche przez Rodan np. mostem w Pont-Saint-Esprit, dalej na wschód do Baronnies i pod Mont Ventoux.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Pont_d'Arc, en.wikipedia.org/wiki/Pont_d%27Arc, [fr.wikipedia.org/wiki/Gorges_de_l'Ardèche](https://fr.wikipedia.org/wiki/Gorges_de_l'Ard%C3%A8che), en.wikipedia.org/wiki/Chauvet_Cave, whc.unesco.org/fr/list/1426, www.grottechauvet2ardeche.com/

44.38194, 4.41667 ([wikidata:Q1062180](https://www.wikidata.org/wiki/Q1062180))

Wariant zachodni: dojazd przez Périgord, Quercy, Rouergue i Masyw Centralny

5 Brantôme

Le Puy-en-Velay 8

Rocamadour 9 7 Gouffre de Padirac

Salles-la-Source 10

Gorges du Tarn 6

Kontury: Natural Earth (domena publiczna)

Brantôme

Fot. Monster1000, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	miasteczko, klasztor, jaskinia, rzeka
Czas	2–3 godziny albo nocleg
Wstęp	miasteczko bezpłatnie; jaskinie opactwa razem z muzeum Fernand-Desmoulin płatne (godziny i ceny do sprawdzenia)
Opactwo	benedyktynskie, według tradycji założone przez Karola Wielkiego w 769 r.
Dzwonnica	romańska, XI w., na skale wysokiej na 12 m
Wyspa	centrum na wyspie na Dronne, ok. 300 m średnicy
Mieszkańcy	2098 (2023)

RYS HISTORYCZNY

Brantôme leży nad rzeką Dronne, ok. 20 km na północ od Périgueux. Stare centrum stoi na wyspie o średnicy ok. 300 m, stąd przydomek „Wenecja Périgordu”. Nad wodą ciągnie się długa fasada opactwa benedyktyńskiego Saint-Pierre, a za nią wapienna skała z grotami, w których mnisi mieszkali od VIII w.

Tradycja mówi, że opactwo założył w 769 r. Karol Wielki i złożył w nim relikwie św. Sykariusza, jednego z dzieci zamordowanych w Betlejem na rozkaz Heroda. Wikingowie zniszczyli klasztor w 848 i 857 r., a odbudowa trwała od ok. 900 r. Z XI w. pochodzi romańska dzwonnica ze szczytami w stylu limuzyńskim; stoi osobno, nie na kościele, tylko na skale wysokiej na 12 m, i uchodzi za najstarszą tego rodzaju we Francji. W grocie Sądu Ostatecznego przetrwała płaskorzeźba z końca XV w., a obok druga, z XVII w., z Ukrzyżowaniem. Dzisiejsze budynki klasztoru, z XVII-XVIII w., mieszczą ratusz i dwa muzea.

Najsłynniejszym opatem był Pierre de Bourdeille (ok. 1540–1614), znany jako Brantôme: żołnierz, dworzanin i autor wspomnień o ludziach i obyczajach dworu Walezjuszków. Opatem został w latach 50. XVI w., a w czasie wojen religijnych, w 1569 i 1570 r., dwa razy przyjął hugenotów tak, że oszczędzili opactwo. Po jego poprzedniku, opacie Pierze VIII de Mareuil (1538–1556), został Ogród Mnichów z renesansowymi kapliczkami, a przez Dronne prowadzi kamienny most kolankowy (pont coudé).

NA MIEJSCU

- Spacer dookoła wyspy i widok na opactwo i dzwonnice z drugiego brzegu Dronne.
- Groty mnichów w skale za opactwem: płaskorzeźby Sądu Ostatecznego i Ukrzyżowania, źródło św. Sykariusza.
- Ogród Mnichów i most kolankowy.

Praktycznie

- Ok. 470 km z okolic Paryża i ok. 130 km przed Rocamadour [odległości szacunkowe, do przeliczenia]: nie półmetek, tylko przystanek albo nocleg tuż przed Rocamadour, z dojazdem bocznymi drogami przez Périgord zamiast prosto autostradą A20.
- Groty opactwa zamknięto w październiku 2023 r. po obrywach drzew i skał; ponowne otwarcie zapowiadano na maj 2025 r. [stan do sprawdzenia przed wyjazdem].
- Parking dla motocykla w centrum [do sprawdzenia].

Źródła: [fr.wikipedia.org/wiki/Brantôme_\(Dordogne\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Brantôme_(Dordogne)), fr.wikipedia.org/wiki/Abbaye_Saint-Pierre_de_Brantôme, fr.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Bourdeille

45.36417, 0.64889 ([wikidata:Q177352](https://www.wikidata.org/wiki/Q177352))

Gorges du Tarn (wąwóz Tarnu) i Sainte-Enimie

Fot. Benh LIEU SONG, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	kanion, przyroda, geologia, droga motocyklowa, widok, rzeka
Czas	pół dnia do całego dnia
Długość	ok. 53 km, od Quézac do Le Rozier
Głębokość	400–600 m; w Les Détroits ok. 500 m
Droga	D907bis wzdłuż rzeki, otwarta w 1905 r.
Ochrona	teren chroniony (site classé); płaskowyże wokół w obszarze UNESCO Causses i Cévennes (2011)
Ptaki	sępy płowe, kasztanowate i ścierwniki

O MIEJSCU

Tarn wypływa z granitowego masywu Mont Lozère, a zaraz potem wcina się w wapienne płaskowyże Grands Causses. Między Quézac a Le Rozier płynie na długości ok. 53 km kanionem głębokim na 400–600 m, który oddziela Causse Méjean na południu od Causse de Sauveterre na północy. Płaskowyże podniosły się w miocenie, gdy wypiętrzanie Alp odbiło się na całym Masywie Centralnym, a rzeki przecięły je wtedy w głąb. Ściany są warstwowe: na dole dolomitowe progi, w środku pochyły stok, na górze pionowe urwiska z jasnego dolomitu. W samych wąwozach z dna bije ok. 40 źródeł, którymi wypływa woda wsiąkająca w płaskowyże; w Saint-Chély-du-Tarn jedno z nich zasila podziemne jeziorko w grocie Cénaret.

Z drogi i z punktów widokowych widać po kolei: kotliny Pournadoires i Saint-Chély, gdzie domy przyklejają się do skały; Les Détroits, najwyższe miejsce, gdzie ściany mają ok. 500 m, a brzegi płaskowyżów dzieli tylko 1200 m; Cirque des Baumes z wieżami i iglicami skalnymi; Pas de Soucy, wielkie rumowisko głazów, pod którym rzeka znika i wypływa dalej. Nad tym wszystkim krąży sępy: płowe zostały tu ponownie osiedlone, ścierwnik wrócił sam, a w rzece żyją znowu bobry. Na dnie jest łagodniej niż na wysokich płaskowyżach, słonecznie i prawie śródziemnomorsko, a mimo to przy wodzie rosną buki, które lubią chłód i wilgoć: wodę biorą korzeniami prosto z Tarnu.

Największą miejscowością w wąwozie jest Sainte-Enimie. Legenda mówi, że Enimia, merowińska księżniczka z VII w., została uzdrowiona z trądu wodą źródła Burle i założyła tu klasztor; historycznie klasztor ufundował w 951 r. biskup Mende. Przez wieki wąwóz był odcięty od świata: drogę wzdłuż rzeki, dzisiejszą D907bis, otwarto dopiero w 1905 r. Przez Les Détroits, które najlepiej widać z wody, wożą turystów łodziami przewoźnicy (bateliers) z La Malène.

NA MIEJSCU

- Jazda D907bis wzdłuż rzeki z Sainte-Enimie przez La Malène do Les Vignes i Le Rozier.
- Point Sublime nad Cirque des Baumes: najlepszy widok na wąwóz z góry, od strony Causse de Sauveterre (boczny podjazd z Les Vignes [do sprawdzenia]).
- Łódź z przewoźnikiem przez Les Détroits z La Malène albo kajak.
- Sainte-Enimie: źródło Burle i stare uliczki.

Praktycznie

- Ok. 70 km z Millau do Sainte-Enimie przez Le Rozier [do przeliczenia]; wiadukt Millau na autostradzie A75 jest tuż obok miasta, więc łatwo go dołączyć do dnia.
- Droga wąska i kręta, a latem w wąwozie jest tłoczno od turystów i kajakarzy; najspokojniej jest rano i poza wakacjami.
- Stacje w Sainte-Enimie i La Malène [do sprawdzenia]; po wyjeździe na płaskowyże (Méjean, Sauveterre) długo nie ma nic.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Gorges_du_Tarn, fr.wikipedia.org/wiki/Sainte-Enimie, en.wikipedia.org/wiki/Causse_and_C%C3%A9vennes, whc.unesco.org/fr/list/1153

44.35500, 3.56167 ([wikidata:Q1538251](https://wikidata.org/Q1538251))

Gouffre de Padirac (przepaść Padirac)

Fot. Luc Viatour, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	jaskinia, geologia, rzeka
Czas	ok. 1,5–2 godziny
Wstęp	płatny, sezon od kwietnia do jesieni (w 2026 r. od 5 kwietnia, 9:30–18:00, ostatnie wejście 16:15); bilety z godziną wejścia przez internet zalecane, cena do sprawdzenia (stan na 2026-10)
Studnia	ok. 35 m średnicy, 103 m do podziemnej rzeki
Trasa	ok. 2,5 km: ok. 1300 m pieszo i ok. 1 km łodzią
W środku	ok. 13°C, woda 12°C
Odkrywca	Édouard-Alfred Martel, 9 lipca 1889 r.
Odwiedzający	ponad 500 tys. rocznie (2023: 525 tys.)

O MIEJSCU

Padirac to okrągła dziura w płaskim wapiennym płaskowyżu Causse de Gramat: studnia o średnicy ok. 35 m, której dno leży 103 m niżej, przy podziemnej rzece. To krasowa studnia wydrążona przez wodę w wapieniu. Rzeka płynie dalej korytarzami na ponad 20 km i wypływa na powierzchnię koło Montvalent nad Dordogne. Udowodniono to w 1947 r.: 22 lipca wlano do jeziora Grands Gours 75 kg fluoresceiny, a barwnik

pojawił się w źródłach nad Dordogne dopiero 4 i 14 listopada. Mapy jaskiń sięgają dziś ponad 40 km, a według nowszych pomiarów nawet 58 km.

Miejscowi długo uważali przepaść za wrota piekła. Legenda mówi, że diabeł zatrzymał jadącego na mule świętego (w jednych wersjach św. Piotra, w innych św. Marcina), tupnął piętą i otworzył przed nim otchłań; muł przeskoczył, zostawiając odcisk kopyt na skale, a diabeł uciekł tą dziurą pod ziemię. Pierwszy zszedł na dół Édouard-Alfred Martel, ojciec nowoczesnej speleologii: 9 lipca 1889 r. jego zespół opuścił się po linowej drabinie ze 180 szczeblami i ławeczce na linie. Pierwszych turystów wpuszczono 1 listopada 1898 r.

Trasa zwiedzania ma ok. 2,5 km. Najpierw zjeżdża się windami albo schodzi po 207 stopniach metalowych schodów na stożek gruzu na dnie studni, potem idzie się korytarzem nad rzeką i przepływa ok. 1 km łodzią po przejrzystej wodzie, z przewoźnikiem przy wiosle. Za łodzią jest Lac de la Pluie, „jezioro deszczu”, nazwane tak od kropel spadających ze stropu, wiszący nad nim stalaktyt Grande Pendeloque długi na ok. 60 m i sala Grand Dôme ze sklepieniem 94 m nad głową. To jedna z najczęściej zwiedzanych jaskiń Europy: ponad pół miliona osób rocznie.

NA MIEJSCU

- Zjazd do studni i widok w górę na niebo przez otwór o średnicy 35 m.
- Przepłynięcie łodzią podziemnej rzeki.
- Lac de la Pluie, Grande Pendeloque i sala Grand Dôme.

Praktycznie

- Ok. 15 km od Rocamadour, dojazd drogami lokalnymi przez Causse de Gramat; parking przy wejściu (miejsca dla motocykli [do sprawdzenia]).
- W środku ok. 13°C i wilgotno: przyda się lekka kurtka, a ciężkie buty i spodnie motocyklowe utrudniają chodzenie po schodach. Czy przy wejściu są szafki na kask i ubranie [do sprawdzenia]. Dużo schodów, trasa nie dla każdego; psów nie wpuszczają.
- Latem bilety z godziną wejścia warto kupić wcześniej przez internet.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Gouffre_de_Padirac, en.wikipedia.org/wiki/Gouffre_de_Padirac, www.gouffre-de-padirac.com/

44.85805, 1.75014 ([wikidata:Q1540116](https://www.wikidata.org/wiki/Q1540116))

Le Puy-en-Velay

Fot. W. Bulach, [CC-BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	miasto, sanktuarium, geologia, unesco, widok
Czas	pół dnia
Wstęp	katedra bezpłatnie; kaplica Saint-Michel d'Aiguilhe i posąg Notre-Dame de France płatne (godziny i ceny do sprawdzenia)
Wys.	ok. 600–890 m n.p.m.
Rocher Corneille	wulkaniczny komin z bazaltu, 757 m n.p.m., na szczycie posąg Notre-Dame de France (16 m, 1860)
Rocher d'Aiguilhe	82 m wysokości, 268 stopni do kaplicy z 961 r.
UNESCO	1998, katedra i Hôtel-Dieu w ramach dróg do Santiago de Compostela we Francji
Wydarzenia	15 sierpnia – procesja z Czarną Madonną; wrzesień – święto renesansowe Roi de l'Oiseau [daty do sprawdzenia]

RYS HISTORYCZNY

Le Puy leży w kotlinie wśród wygasłych wulkanów Velay, a nad dachami miasta sterczą ich resztki: kominy z zastygłej lawy, które erozja oczyściła z miękkich skał dookoła. Na Rocher Corneille, bazaltowym kominie wysokim na 132 m, stoi Notre-Dame de France, żeliwna Madonna z Dzieciątkiem wysoka na 16 m. Odlano ją w Givors ze 150 ton żeliwa z rosyjskich armat okrętowych zdobytych w Sewastopolu: biskup Auguste de Morlhon wyprosił je u Napoleona III w 1855 r., trzy dni przed

upadkiem twierdzy. Posąg poświęcono 12 września 1860 r. przy ok. 120 tys. wiernych. Do dziś krąży plotka, że rzeźbiarz Jean-Marie Bonnassieux skoczył z niego, bo umieścił Dzieciątka po złej stronie; to nieprawda.

Na sąsiedniej iglicy Aiguilhe, wysokiej na 82 m, stoi kaplica Saint-Michel. Zbudował ją kanonik Truannus z inicjatywy biskupa Godescalca i ukończył w 961 r.; prowadzi do niej 268 stopni. Sam Godescalc w 950–951 r. wybrał się z licznym orszakiem do grobu św. Jakuba w Santiago i jest jednym z pierwszych znanych z imienia pielgrzymów spoza Hiszpanii. Od niego wywodzi się Via Podiensis, droga z Le Puy do Santiago, jedna z czterech głównych francuskich dróg św. Jakuba; od 2010 r. jej początek na schodach katedry znaczy drewniany posąg świętego.

Katedra Notre-Dame-de-l'Annonciation, romańska, z kopułami na wzór bizantyjski, ma fasadę z wielobarwnych kamieni wulkanicznych w pasy i mozaiki. Wchodzi się do niej po 134 stopniach z ulicy, a dalej schodami prosto pod nawę: „wchodzi się przez pępek, a wychodzi przez uszy”, jak mówił jeden z zakonników. Przy ołtarzu stoi Czarna Madonna z XVII w.; poprzednią, według tradycji dar św. Ludwika z krucjaty, rewolucjoniści spalili 8 czerwca 1794 r. na placu du Martouret. Wielkie jubileusze, ogłaszane, gdy Zwiastowanie (25 marca) wypada w Wielki Piątek, należą do najstarszych w Europie; ostatni był w 2016 r. Le Puy słynie też z koronek, zielonej soczewicy i likieru werbenowego Verveine du Velay.

NA MIEJSCU

- Kaplica Saint-Michel d'Aiguilhe na iglicy, z widokiem na miasto.
- Katedra z wielkimi schodami, krużganek i Czarna Madonna.
- Notre-Dame de France na Rocher Corneille i widok na całą kotlinę.
- Stare miasto między katedrą a placem du Martouret.

Praktycznie

- Opcja na przejazd przez Masyw Centralny: z wąwozu Tarnu na północ przez Mende do Le Puy, a stąd na południowy wschód do Ardèche; wydłuża wariant zachodni o pół dnia do dnia [do przeliczenia].
- W Le Puy chłodniej niż na południu: w lipcu średnio ok. 24°C w dzień i 11°C w nocy (Le Puy-Loudes, 833 m).
- Parking dla motocykla w centrum [do sprawdzenia]; stare miasto jest strome i brukowane, lepiej zwiedzać pieszo.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Le_Puy-en-Velay, fr.wikipedia.org/wiki/Église_Saint-Michel_d'Aiguilhe,
fr.wikipedia.org/wiki/Statue_de_Notre-Dame_de_France, fr.wikipedia.org/wiki/Cathédrale_Notre-Dame-d...,
www.culture.gouv.fr/fr/regions/drac-occitanie...
45.04333, 3.88500 ([wikidata:Q184359](https://www.wikidata.org/wiki/Q184359))

Rocamadour

Fot. Dynamosquito from France, [CC BY-SA 2.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	sanktuarium, miasteczko, kanion, widok
Czas	pół dnia
Wstęp	wieś i dziedziniec sanktuariów bezpłatnie; windy między poziomami płatne (cena do sprawdzenia)
Urwisko	ok. 120–150 m nad doliną Alzou
Pielgrzymki	od XII w.; Henryk II Plantagenet w 1159 r.
UNESCO	1998, w ramach dróg do Santiago de Compostela we Francji
Mieszkańcy	597 (2023)
Wydarzenia	Grand Pardon 24 czerwca; balony na ogrzane powietrze w ostatni weekend września

RYS HISTORYCZNY

Rocamadour przykleja się do pionowej ściany wapiennego kanionu Alzou, ok. 120–150 m nad dnem doliny. Ułożone jest w trzech poziomach, które tradycja łączy ze średniowiecznymi stanami: na dole, nad rzeką, mieszkali rzemieślnicy i kupcy, wyżej, w półce skalnej, duchowni przy sanktuariach, a na samej górze stoi zamek, który strzegł całości. Dziś na dole jest jedna długa ulica z bramami miejskimi, nad nią skupisko kaplic, a nad kaplicami zamek i przysiółek L'Hospitalet, skąd jest najlepszy widok na całe urwisko.

Kult zaczął się na dobre w 1166 r., kiedy przy kopaniu grobu przed kaplicą Matki Bożej znaleziono nienaruszone ciało. Uznano je za św. Amadora, pustelnika, którego legenda utożsamia z ewangelicznym Zacheuszem, celnikiem z Jerycha; najstarsze teksty o Amadorze

pochodzą jednak dopiero z XII w. W kaplicy Notre-Dame stoi drewniana Czarna Madonna z XII w., a spisana ok. 1172 r. „Księga cudów” rozślawiała sanktuarium w całej Europie. Pielgrzymowali tu m.in. Henryk II Plantagenet (1159), Blanka Kastylijska i św. Ludwik. W 1183 r. zbuntowany syn Henryka, Henryk Młody, złupił sanktuarium i wkrótce potem zmarł na chorobę. Relikwie spalili hugenoci w 1562 r.; w krypcie zostały tylko fragmenty kości.

Pielgrzymi wchodzili do sanktuariów po 216 stopniach Wielkich Schodów na kolanach i niektórzy robią tak do dziś. Na dziedzińcu jest bazylika Saint-Sauveur, krypta św. Amadora i sześć kaplic, m.in. Notre-Dame i Saint-Michel. W ścianie nad kaplicą tkwił na łańcuchu miecz, który według miejscowej legendy był Durandalem Rolanda, przyniesionym tu przez archanioła Michała; w czerwcu 2024 r. ktoś go ukradł, a miejscowy proboszcz przypominał, że była to „kolejna z wielu kopii”. Bazylika i krypta należą od 1998 r. do wpisu UNESCO dróg do Santiago de Compostela we Francji.

NA MIEJSCU

- Widok na całe urwisko z L'Hospitalet, na górze kanionu, zanim się zjedzie na dół.
- Wielkie Schody i dziedziniec sanktuariów, kaplica Notre-Dame z Czarną Madonną.
- Droga krzyżowa pod zamek i taras przy Croix de Jérusalem.
- Ser rocamadour: małe krążki z koziego mleka (chroniona nazwa pochodzenia), w każdym sklepiu na dole.

Praktycznie

- Latem tłok od rana: lepiej przyjechać wcześniej albo pod wieczór, kiedy wyjadą autokary.
- Parkingi na górze (L'Hospitalet i przy zamku) i w dolinie; między zamkiem a sanktuariami jeździ winda pochyła, dalej winda na dół do wsi (bilet na oba odcinki, ceny 2,80–6 € w różnych źródłach [do sprawdzenia]). Miejsca dla motocykli i ich cena [do sprawdzenia].
- Gouffre de Padirac jest ok. 15 km dalej, więc oba miejsca mieszczą się w jednym dniu.

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Rocamadour, en.wikipedia.org/wiki/Rocamadour, [fr.wikipedia.org/wiki/Cité religieuse de Rocamadour](https://fr.wikipedia.org/wiki/Cit%C3%A9_religieuse_de_Rocamadour), whc.unesco.org/fr/list/868, www.connexionfrance.com/news/rocamadours-famo..., vallee-dordogne.com/offres/ascenseur-incline-...

44.79940, 1.61770 ([wikidata:Q2974823](https://www.wikidata.org/wiki/Q2974823))

Fot. kallerna, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	wodospad, wies, muzeum, prehistoria
Czas	1-2 godziny
Wstęp	wieś i wodospad bezpłatnie; muzeum płatne (godziny i ceny do sprawdzenia)
Wodospad	w środku wsi, z podziemnej rzeki; przepływ od prawie zera do ok. 700 l/s
Elektrownia	od 1928 r., spadek 133 m
Dolmeny	67 w gminie; Causse Comtal ma ich najwięcej we Francji
Mieszkańcy	2333 (2023)

O MIEJSCU

Salles-la-Source leży ok. 12 km na północ od Rodez, przy drodze do Conques, na zachodnim cyplu wapiennego płaskowyżu Causse Comtal. Wieś zbudowano tarasami na urwisku, na trzech poziomach, a przez jej środek spada wodospad. Woda wypływa spod płaskowyżu: to podziemna rzeka, połączona z przepaścią Tindoul de la Vayssière na causse, która w zależności od pory roku niesie od prawie zera do ok. 700 litrów na sekundę. W gminie bierze też początek rzeczka Créneau, która po 18 km wpada w Nauviale do Dourdou, rzeki płynącej spod Conques.

W XIX w. jedna z odnóg obracała koło przędzalni wełny w środku wsi, obok wodospadu. W 1928 r. zbudowano małą elektrownię: woda z podziemnej zapory płynie rurą długą na 840 m do turbiny 133 m niżej, a prąd sprzedaje się do sieci. Wodospad, z którego żyje turystyka wsi, stracił przez to część wody, i od 2010 r. gmina i stowarzyszenie „Ranimons la cascade !” („Ożywmy wodospad!”) spierały się o to, ile wody ma zostać dla wodospadu; w 2011 r. przeszli w proteście pieszo do

prefektury w Rodez, a w 2016 r. zarząd wodą przejął prefekt departamentu. W dawnej przędzalni wełny działa od 1979 r. departamentalne muzeum dawnych rzemiosł Rouergue.

Płaskowyż nad wsią jest pełen śladów dużo starszych mieszkańców: w samej gminie jest 67 dolmenów i ponad 200 kurhanów, a Causse Comtal ma najwięcej dolmenów we Francji. Do tego romański kościół Saint-Paul z XII w., kościół Saint-Austremoine i kilka zamków, m.in. Colombier z XIV-XV w.; do rewolucji wieś nazywała się Salles-Comtaux.

NA MIEJSCU

- Wodospad w środku wsi i ścieżki między poziomami.
- Musée des arts et métiers traditionnels: maszyny, rzemiosła, dawna przędzalnia wełny.
- Dolmen na Causse Comtal, np. Peyrelevade [dojazd do sprawdzenia].

Praktycznie

- Po drodze z Rocamadour do Millau i wąwozu Tarnu; najwięcej wody po deszczach, wiosną i jesienią, latem wodospad bywa słaby.
- Wysokość wodospadu [do sprawdzenia, źródła jej nie podają]; parking dla motocykla przy drodze przez wieś [do sprawdzenia].
- W pobliżu, ok. 20 km na wschód, leży Bozouls z wąwozem w kształcie podkowy (Trou de Bozouls) [do sprawdzenia].

Źródła: fr.wikipedia.org/wiki/Salles-la-Source, www.tourisme-occitanie.com/fr/fiche/patrimoine..., visit-occitanie.com/en/fiche/patrimoine-cultu...

44.43528, 2.51333 ([wikidata:Q585724](https://www.wikidata.org/wiki/Q585724))

Język w podróży

We Francji mówi się po francusku i poza Paryżem, dużymi hotelami i miejscami pełnymi turystów angielski często nie wystarcza: na stacji na wsi, w warsztacie, w małym hotelu czy na kempingu kilka zdań po francusku bardzo ułatwia sprawę. Francuzi przywiązują wagę do grzeczności: rozmowę zaczyna się zawsze od **bonjour** (w dzień) albo **bonsoir** (wieczorem), także w sklepie i na stacji, a kończy na **merci, au revoir**. Na południu słychać śpiewny akcent prowansalski: końcowe -e często się wymawia, a samogłoski nosowe kończą się lekkim ng.

Jak czytać wymowę

Wymowa jest zapisana po polsku, w przybliżeniu. Akcent pada zawsze na ostatnią sylabę wyrazu albo całej frazy, więc nie jest zaznaczany.

- **Samogłoski nosowe:** an, en, on zapisane **ą**, in, un, ain zapisane **ę**; wymawia się je bez końcowego n.
- **eu, œu** jak niemieckie ö, zapisane **y**; **u** jak niemieckie ü, zapisane **ü**; **ou** jak polskie u.
- **r** gardłowe, z tyłu gardła.
- Końcowe spółgłoski zwykle są nieme: „vent” to wąż, „prix” to pri; wyjątkiem są często c, r, f, l („col” – kol).
- **ch** jak sz, **j** i **g** przed e, i jak ż, **gn** jak ń, **ill** zwykle jak j.

Francuski na drodze

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Powitanie	Bonjour. / Bonsoir.	bążur / bąsłar
Podziękowanie	Merci beaucoup.	mersi boku
Przepraszam	Excusez-moi.	ekskize mła
Czy mówi pan/pani po angielsku?	Vous parlez anglais ?	wu parle ągle
Stacja	Où est la station-service la plus proche ?	u e la stasją serwis la plü prosz
Tankowanie	Le plein de sans-plomb 95, s'il vous plaît.	ly plę dy są plą katr-wę-kęż, sil wu ple

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Paliwo	SP95-E10 / SP98	es-pe katr-wę-kęż y dis / es-pe katr-wę-diz-łit
Czy jest stacja na automat?	La station est automatique, 24 heures sur 24 ?	la stasją e totomatik, węt-katr-yr sür węt-katr
Warsztat	Je cherche un garage pour motos.	ży szersz ę garaż pur moto
Przebita opona	J'ai crevé. / J'ai un pneu crevé.	że krywe / że ę pny krywe
Nowa opona	Il me faut un pneu neuf.	il my fo ę pny nyf
Łańcuch / olej	la chaîne / l'huile	la szen / lüil
Nocleg	Vous avez une chambre pour ce soir ?	wuz awe ün sząbr pur sy słar
Parking	Où est-ce que je peux garer la moto ?	u es ky ży py gare la moto
Garaż	Il y a un garage pour la moto ?	il ja ę garaż pur la moto
Policja	la police / la gendarmerie	la polis / la żądarmyri
Wypadek	J'ai eu un accident.	że ü ęn aksidą
Pomoc drogowa	J'ai besoin d'une dépanneuse.	że byżłę dün depanyz
Pogoda na przełęczy	Quel temps fait-il au col ?	kel tą fe-til o kol
Przełącz otwarta?	Le col est ouvert ?	ly kol e tuwer
Przełącz zamknięta	col fermé	kol ferme
Droga zamknięta	route barrée	rut bare
Objazd	déviation	dewjasją
Wiatr	Il y a beaucoup de vent / de mistral.	il ja boku dy wą / dy mistral
Burza	un orage / vigilance orange	ęn oraż / wiżiłą oraż

Na stacjach: **SP95-E10** to benzyna 95 z dodatkiem do 10% etanolu, **SP95** i **SP98** z najwyżej 5% etanolu (E5), **gazole** to olej napędowy. Na wsi stacje często działają wieczorem i w niedzielę tylko jako automat na kartę (**24/24, automate**). **Gendarmerie** pilnuje dróg poza miastami, **police** w miastach. Na

znakach: **péage** to bramki autostradowe, **cédez le passage** – ustąp pierwszeństwa, **rappel** – przypomnienie ograniczenia, **sauf riverains** – nie dotyczy mieszkańców.

Francuski w wąwozach i przy stole

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Czy można się tu kąpać?	On peut se baigner ici ?	ą py sy beńe isi
Kąpiel zakazana	baignade interdite	beńad ęterdit
Wypożyczalnia kajaków	location de canoës	lokasją dy kanoe
Bilety na godzinę	Deux billets pour dix heures, s'il vous plaît.	dy bije pur diz yr, sil wu ple
Szafka na kask	Il y a une consigne pour le casque ?	il ja ün kasiń pur ly kask
Stolik dla dwojga	Une table pour deux, s'il vous plaît.	ün tabl pur dy, sil wu ple
Danie dnia	le plat du jour	ly pla dü żur
Woda z kranu	Une carafe d'eau, s'il vous plaît.	ün karaf do, sil wu ple
Ile kosztuje?	C'est combien ?	se kąbję
Rachunek	L'addition, s'il vous plaît.	ladisją, sil wu ple
Smacznego!	Bon appétit !	bon apeti
Na zdrowie!	Santé ! / À la vôtre !	sąte / a la wotr

W restauracjach woda z kranu w karafce (**carafe d'eau**) jest bezpłatna. Obiad podaje się zwykle ok. 12–14, kolację od ok. 19:30; poza tymi godzinami w małych miejscowościach trudno coś zjeść. **Formule** albo **menu** to zestaw dnia w stałej cenie.

Przed wyjazdem

Zwroty najlepiej zapamiętać, mówiąc je na głos, a nie tylko czytając: francuska wymowa z samogłoskami nosowymi i niemymi końcówkami rzadko wychodzi za pierwszym razem. Według opisu na swojej stronie linguatrener.eu pozwala ćwiczyć rozmowy głosowe także po francusku, więc przed wyjazdem warto tam przećwiczyć na głos tankowanie, nocleg i pytanie o otwartą przełęcz.

Źródła i licencje

- Opisy miejsc i regionów, plan i notatki: Piotr Goliasz, licencja CC BY 4.0 (<https://gitlab.com/p.goliasz/moto>).
- Współrzędne: Wikidata (CC0) i OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors, ODbL).
- Mapy: kontury Natural Earth (domena publiczna); linie trasy to schemat, nie przebieg dróg. Piktogramy: własne.
- Zdjęcie regionu „Provence / Prowansja”: Espirat, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Champ_de_lavande_%C3%A0_Valensole.jpg
- Zdjęcie regionu „Provence / Prowansja” (Bories, kamienne sztafasy bez zaprawy, w „wiosce bories”...): Unknown 1920s, Public domain, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gordes_village_des_Bories_XVIIIe_s.jpg
- Zdjęcie „Gorges du Toulourenc (wąwóz Toulourenc)”: rene boulay, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vaucluse_Veaux_Gorges_Du_Toulourenc_11072014_-_panoramio.jpg
- Zdjęcie „Gorges du Verdon (wąwóz Verdon), Moustiers-Sainte-Marie i jezioro Sainte-Croix”: kallerna, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Verdon_Gorge_1.jpg
- Zdjęcie „Mont Ventoux”: NielsB at Dutch Wikipedia, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mont_ventoux.jpg
- Zdjęcie „Pont d'Arc i wąwozy Ardèche (Gorges de l'Ardèche)”: Superjuju10, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pont_d%27Arc_2015_-_02.JPG
- Zdjęcie „Brantôme”: Monster1000, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Abbaye_brantome.jpg
- Zdjęcie „Gorges du Tarn (wąwóz Tarnu) i Sainte-Enimie”: Benh LIEU SONG, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Saint_Chely_Tarn.jpg
- Zdjęcie „Gouffre de Padirac (przepaść Padirac)”: Luc Viatour, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gouffre_de_Padirac_1_Luc_Viatour.jpg
- Zdjęcie „Le Puy-en-Velay”: W. Bulach, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:00_0590_Le_Puy-en-Velay_-_D%C3%A9partement_Haute-Loire.jpg
- Zdjęcie „Rocamadour”: Dynamosquito from France, CC BY-SA 2.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rocamadour,_Lot,_Midi-Pyr%C3%A9n%C3%A9es,_france.jpg

- Zdjęcie „Salles-la-Source”: kallerna, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Salles-la-Source_May_2025_10.jpg